

УДК 338.2

Шестопалова О.В.,
старший викладач кафедри фінансів і кредиту,
Запорізький національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ КОШТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МАШИНОБУДУВАННЯ

Постановка проблеми. Для забезпечення діяльності підприємств машинобудування та будь-якого підприємства існують оборотні засоби. Незалежно від форм власності підприємство має працювати на умовах повної самоокупності і самофінансування [6]. У сфері господарювання держава здійснює довгострокову (стратегічну) і поточну (тактичну) економічну і соціальну політику, спрямовану на реалізацію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів, різних суспільних верств і населення в цілому [3].

На сьогодні, в умовах розвитку економічних відносин власник підприємства, керівник, головний бухгалтер повинні спрямовувати зусилля на організацію аналітичної роботи на підприємстві як один із основних важелів досягнення ефективності використання оборотних активів, для здійснення систематизації діючих підходів до управління оборотними засобами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Прискорення обороту оборотного капіталу пов'язане не стільки з поліпшенням організації виробництва, використання основних фондів, скільки безпосередньо з поліпшенням організації та управління оборотним капіталом підприємств машинобудування.

Загальні питання теорії і практики аналізу активів висвітлені в працях вітчизняних вчених, таких як: Ф. Ф. Бутинець, Г. О. Крамаренко, Л. Г. Мельник, Г. Г. Кірейцев, І. О. Бланк, В. О. Мец, Є. В. Мних, Ю. С. Цал-Цалко та ін., а також зарубіжних: Б. Нідлз, Х. Андерсен, Д. Колдуел, П. Уілсон та ін. Кожен автор пропонує свій підхід, який на його думку, найкраще характеризує ефективність використання оборотних активів.

Теорія управління оборотним капіталом повно розкрита в працях вітчизняних учених: І. Бланка, Є. Бикової, В. Ковальова, М. Крейніної, А. Мазаракі, Є. Стоянової. Відсутність єдиної точки зору серед науковців стосовно розробки стратегії управління оборотним капіталом зумовлює необхідність проведення системного дослідження в галузі машинобудування.

Постановка завдання. Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретичних положень ефективності формування, регулювання та використання оборотних коштів на підприємствах машинобудування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Машинобудування є комплексною галуззю, яка базується на використанні здобутків і досягнень практично всіх галузей, воно є основою промисловості й відіграє вирішальну роль у реалізації досягнень науково-технічного прогресу у всіх сферах господарства, однак його поточний стан можна охарактеризувати як неоднозначний: останніми роками спостерігається спад виробництва.

В Україні до галузі машинобудування належить 365 промислових підприємств та 57 науково-дослідних організацій [7]. На сьогодні багатогалузевий машинобудівний комплекс в українській промисловості знизився на 15%, що свідчить про незначний розвиток галузі для країни, яка вважає себе індустріально розвинутою.

Згідно з даними, наведеними на рис. 1 [7], можна зробити висновок, що питома вага машинобудівного комплексу в промисловості є дуже нестійкою.

Здійснивши аналіз сучасного стану машинобудування в Україні за 2011-2015 рр., можна зробити висновок, що незначне поживлення інноваційної активності вітчизняної промисловості та машинобудування, зокрема, протягом 2012-2015 років, у 2014 році кількість інноваційно активних промислових підприємств знову скоротилася та склала 1715 підприємств, з яких інноваційно активних підприємств машинобудування нараховувалося 497 [7]. Незважаючи на це, рівень інноваційної діяльності машинобудівних підприємств важко назвати задовільним, адже потреби в інноваціях на більшості із них задовольняються за рахунок імпорту технологій, устаткування, а не шляхом створення власних інноваційних розробок.

Провідне місце в машинобудівному комплексі України посідають сільськогосподарське машинобудування, електротехніка, важке і тракторне машинобудування. Розвинене також приладобудування: виробництво засобів автоматизації й управління, верстатобудування та інструментальна галузь промисловості. Сучасний стан цих галузей має низку недоліків, які негативно впливають на загальний стан всієї економіки [8].

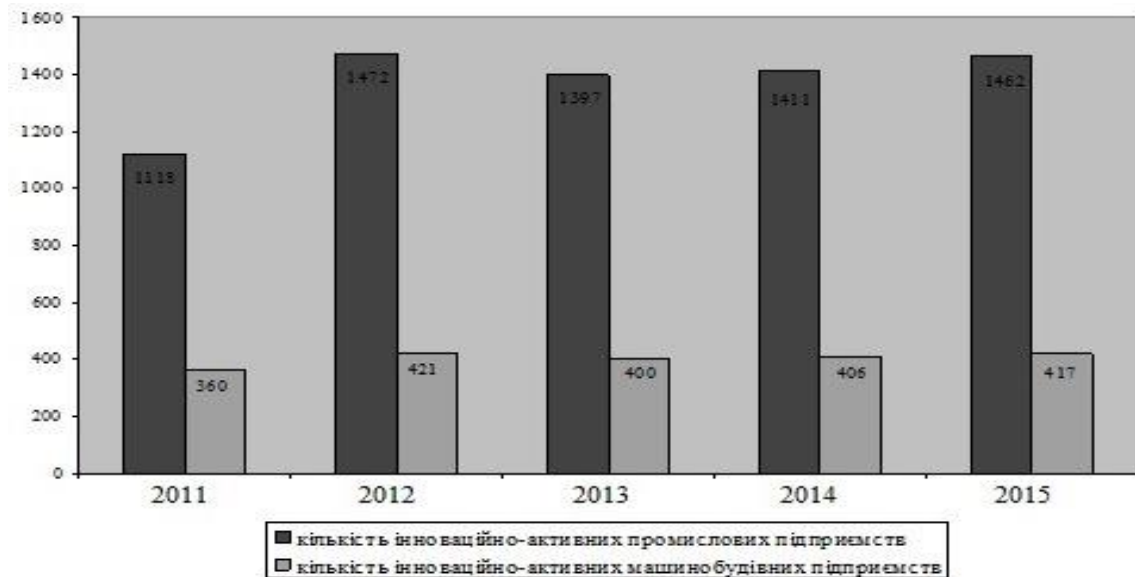

Рис. 1. Питома вага машинобудування в промисловості

Джерело : [7]

Необхідність розвитку галузі машинобудування пояснюється тим, що саме тут створюються засоби виробництва, закладаються темпи зростання продуктивності праці, чинники енергозбереження, зниження матеріаломісткості і нової якості кінцевого продукту [1].

В сучасних умовах господарювання кожне підприємство робить головний акцент на вирішенні питань стабільності функціонування та максимізації прибутку. Для того, щоб досягти поставлених цілей, потрібна правильно підібрана, чітка та ефективна політика управління активами підприємства, в яких значну роль відіграють оборотні кошти. Від ефективності їх формування, регулювання та використання залежить оптимальність рівня ліквідності, платоспроможності, як наслідок, фінансової стійкості підприємства. Брак оборотних коштів ставить підприємство на грань банкрутства, що змушує задуматись над удосконаленням системи управління [5].

Нині для багатьох українських підприємств типовим наслідком економічної кризи, яка охопила нашу країну у 2008-2009 рр., стала гостра нестача оборотних коштів.

Першим кроком в системі ефективного управління оборотними коштами варто виділити їх структурний аналіз та динаміку, що дозволить визначити, яка тенденція (зменшення чи збільшення оборотних коштів) спостерігалася на підприємстві за попередні роки та визначити оптимальний обсяг і структуру оборотних коштів. Адже збалансованість та правильність розміщення оборотних коштів має свої особливості, як у окремих галузях, так і на окремих підприємствах, що зумовлено видом діяльності, технічною оснащеністю підприємств, організацією роботи, поповненням сировини для виробництва та пошуком ринків збуту [4].

Наступним кроком є аналіз показників ефективності використання оборотних коштів (коефіцієнта оборотності оборотних коштів, що характеризує ефективність використання підприємством усіх наявних ресурсів, незалежно від джерел їх залучення; терміну оборотності оборотного капіталу, який застосовується для оцінки ефективності використання оборотного капіталу і показує швидкість обертання оборотних коштів; коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості, який показує швидкість обертання дебіторської заборгованості підприємства за період, що аналізується (розширення або зниження комерційного кредиту, що надається підприємством); коефіцієнта маневреності, який показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто характеризує ступінь мобілізації власного капіталу; коефіцієнта рентабельності, який характеризує ефективність забезпечення фінансового відтворення оборотних коштів), а також чинників, які впливають на них.

Грунтовний аналіз показників ефективності використання оборотних коштів дозволить визначити, який рівень оборотних коштів потрібен підприємству, тобто дасть змогу здійснити нормування, визначити їх мінімальну кількість, при використанні якої підприємству буде забезпечена безперервність процесу виробництва, виконання плану реалізації продукції, і як наслідок, отримання прибутку. Не варто залишати поза увагою той факт, що саме завдяки нормуванню відбувається значна економія ресурсів, що призводить до зменшення витрат та ризиків.

При управлінні оборотними коштами значну увагу варто приділити врахуванню впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на оборотність [2].

Зовнішні фактори оборотності – це ті, які підприємство може врахувати, проаналізувати, та на

основі аналізу розробити певні рекомендації з функціонування, хоча безпосереднього впливу на них підприємство не має. До таких факторів належать: стан економіки, рівень оподаткування, коливання кон'юнктури ринку, політика держави, галузь діяльності підприємства, темпи інфляції, рівень ставок банківського кредитування.

До внутрішніх факторів треба віднести ті, які підприємство може змінити, а якщо вони зменшують ефективність функціонування, то і знешкодити їх. Такими факторами є: термін виробництва продукції, масштаб діяльності підприємства, термін оборотності оборотних коштів, розрахунки з постачальниками сировини і покупцями.

Таким чином, аналіз факторів оборотності дає змогу покращити систему управління оборотними коштами.

Отже, як нестача грошових коштів, так і їх надлишок чинять значний вплив на роботу підприємства, спричиняючи збої в виробництві чи постачанні сировини, чим зменшують очікуваний прибуток. Саме тому дуже важливим є прискорення залучення грошових оборотних коштів як із внутрішніх, так і з зовнішніх джерел, чого можна досягти, здійснивши такі кроки:

- 1) формування знижок на великі партії продукції, що купується за готівку;
- 2) всебічне рекламування продукції;
- 3) участь у виставках та ярмарках;
- 4) пошук нових ринків збуту продукції;
- 5) забезпечення часткової чи повної попередньої оплати за вироблену продукцію;
- 6) залучення короткострокового, бюджетного чи податкового кредиту.

Тож, внаслідок прискорення оборотності фінансових (грошових) коштів зменшиться потреба в них, що дозволить підприємству вивільнити частину цих коштів з обороту та використати для збільшення виробництва, інвестування в інші види діяльності чи створення дочірніх підприємств.

Аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів оборотності полегшить формування оптимальної системи управління оборотними коштами.

Управління грошовими потоками – це важливий фінансовий важіль, який забезпечує:

- фінансову рівновагу підприємства в процесі його стратегічного розвитку - визначення рівня взаємозв'язку між різними видами грошових потоків за їх обсягами та в часі;
- ритмічність здійснення операційного процесу підприємства (будь-який перебіг у здійсненні платежів негативно позначається на формуванні виробничих запасів, рівні продуктивності праці, реалізації продукції тощо);
- скорочення потреби підприємства в позиковому капіталі;
- прискорення оборотності капіталу (скорочення тривалості операційного циклу, що досягається в процесі ефективного управління грошовими потоками, а також зменшення потреби в капіталі);
- зниження ризику неплатоспроможності підприємства за рахунок синхронізації надходжень і витрат грошових коштів;
- отримання додаткового прибутку за рахунок тимчасово вільних залишків грошових активів у фінансових інвестиціях.

У кожній галузі треба розробити науково-технологічний прогноз, визначити ключові пріоритетні напрями, що мають скласти основу технологічного розвитку. Машинобудування повинно взяти на себе роль авангардної ланки промислового комплексу. Темпи його розвитку мають в 2-3 рази перевищити загальні темпи зростання промислового виробництва, створюючи умови для структурно-інноваційної перебудови і технічного переоснащення всіх галузей економіки. Зростаючий попит внутрішнього ринку на продукцію машинобудування, розвиток імпортозамінних виробництв наукомісткої та високотехнологічної продукції, збільшення експорту традиційної конкурентної та високотехнологічної продукції вітчизняного виробництва свідчать про доцільність і реальність саме такої стратегії [8].

Отже, врахування особливостей управління оборотними коштами на підприємствах машинобудування сприятиме підвищенню ефективності його функціонування, збільшенню рівня ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості.

Висновки з проведеного дослідження. Питання управління оборотними засобами підприємств машинобудування все більш актуальними. Сучасна господарча практика потребує прийняття як зважених, так і нетрадиційних рішень, які базуються на глибокому синтезі досягнень сучасної економічної теорії та досвіду фінансового управління.

В процесі дослідження оборотними засобами підприємств машинобудування, їх складу, структури, динаміки, ефективності використання необхідно проаналізувати ефективність використання окремих видів оборотних активів.

Наслідком впровадження ефективної політики управління оборотними активами мають стати:

- забезпечення безперебійної роботи підприємства;
- зниження обсягів вільних поточних активів, і як наслідок – зниження витрат на їх фінансування;
- прискорення обороту оборотних активів;
- максимізація прибутку підприємства при збереженні ліквідності.

Бібліографічний список

1. Барташевська Ю.М. Розвиток машинобудування України: стан, проблеми, перспективи / Ю.М. Барташевська // Європейський вектор економічного розвитку. – 2010. – № 1. – С. 19-25.
2. Верланов Ю.Ю. Фінансовий менеджмент : [навчально-метод. посібник] / Миколаївський держ. гуманітарний ун-т ім. Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія" / Ю.Ю. Верланов. – Миколаїв : Видавництво МДГУ ім. Петра Могили, 2006. – 344 с.
3. Господарський кодекс України: Офіційний текст / Україна. Верховна Рада. – К. : Кондор, 2003. – 208 с.
4. Манаренко І.О. Алгоритм антикризового управління підприємством / І.О. Манаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 3. – С. 104-109.
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV // Офіційне видання. Закони України у 20 томах. – К. : Інститут законодавства ВР України, 1996. – Т. 19. – С. 206-213.
6. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII // Україна. Закони. Основні чинні кодекси і закони України / [Уклад. Ю.П. Єлісєвенко]. – К. : Махаон, 2003. – 976 с.
7. Статистичні дані Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
8. Якубовський М. Концептуальні основи стратегії розвитку промисловості України на період до 2017 року / М. Якубовський // Економіка України. – 2007. – № 11. – С. 4.

References

1. Bartashevskaya, Yu.M. (2010), "Development of engineering Ukraine: state, problems and prospects", *Yevropeyskiy vektor ekonomichnoho rozvytku*, no. 1, pp. 19-25.
2. Verlanov, Yu.Yu. (2006), *Finansoviy menedzhment* [Financial Management] Vydavnytstvo MDHU im. Petra Mohyly, Mykolaiv, Ukraine, 344 p.
3. Verkhovna Rada Ukrainy (2003), *Hospodarskiy kodeks Ukrainy* [Economic Code of Ukraine], Kondor, Kyiv, Ukraine, 208 p.
4. Manarenko, I.O. (2005), "Crisis management algorithm of enterprise", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 3, pp. 104-109.
5. Verkhovna Rada Ukrainy (1999), *Pro bukhalterskiy oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini* [On Accounting those financial statements in Ukraine], Zakon Ukrainy dated 16.07.1999 no. 996- XIV, Institut zakonodavstva VR Ukrainy, Vol. 19, pp. 206-213.
6. Verkhovna Rada Ukrainy (1991), *Pro hospodarski tovarystva* [On Business Companies], Zakon Ukrainy dated 19.09.1991 no. 1576- XII, Makhaon, Kyiv, Ukraine, 976 p.
7. *Statystychni dani Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy* [Statistical data of the State Statistics Committee of Ukraine], available at: www.ukrstat.gov.ua (access date March 16, 2016).
8. Yakubovskiy, M. (2007), "Conceptual basis industry development strategy of Ukraine till 2017", *Ekonomika Ukrainy*, no. 11, pp. 4-5.

Шестопалова О.В. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ КОШТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МАШИНОБУДУВАННЯ

Мета полягає у обґрунтуванні теоретичних положень ефективності формування, регулювання та використання оборотних коштів на підприємствах машинобудування.

Методика дослідження. Теоретичною і методологічною основою статті є фундаментальні положення сучасної економічної науки, праці вітчизняних та зарубіжних вчених. У процесі дослідження застосовувались методи: аналізу і синтезу – для вивчення об'єкта і предмета дослідження; абстрактно-логічний метод – для теоретичних узагальнень та формулювання висновків; метод групування – для опрацювання аналітичної інформації; причинно-наслідкових зв'язків, опису, конкретизації, формалізації – для визначення потреб підприємств машинобудування щодо управління оборотними коштами.

Результати. В процесі дослідження оборотних засобів підприємств машинобудування, їх складу, структури, динаміки, ефективності використання було проаналізовано ефективність використання окремих видів оборотних активів, а саме забезпечення безперебійної роботи підприємства, зниження обсягів вільних поточних активів, і як наслідок – зниження витрат на їх фінансування, прискорення обороту оборотних активів, максимізація прибутку підприємства при збереженні ліквідності.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в уточненні теоретичних положень та розробці рекомендацій щодо ефективності формування, регулювання управління оборотних коштів на підприємствах машинобудування з врахуванням, що саме від оборотних коштів залежить оптимальність рівня ліквідності, платоспроможності, і, як наслідок, фінансової стійкості підприємства.

Практична значущість. Результати дослідження спрямовані на вдосконалення ефективного формування, регулювання та управління оборотних коштів і можуть бути використані на підприємствах машинобудування. Розглянуто управління грошовими коштами, спрямоване на досягнення основних стратегічних цілей підприємств машинобудування.

Ключові слова: оборотні засоби, оборотні активи, механізм управління, ліквідність, рентабельність оборотних активів.

Shestopalova O.V. FEATURES OF MANAGEMENT OF CIRCULATING ASSETS AT THE ENTERPRISES OF ENGINEERING

Purpose is to substantiate theoretical positions of efficiency of formation, management and use of circulating assets at the enterprises of mechanical engineering.

Methodology of research. Theoretical and methodological basis of the article are the fundamental principles of modern economic science, works by Russian and foreign scientists. In the process of research methods were applied: analysis and synthesis for learning the object and subject of study; abstract-logical method – for theoretical generalizations and formulation of conclusions; a grouping method for analytical processing of information; causal links, descriptions, specification of the formalization is to determine the needs of engineering enterprises on working capital management.

Findings. During the study of working capital of enterprises of mechanical engineering, their composition, structure, dynamics, efficiency was analyzed the effectiveness of using some types of current assets, namely ensuring the smooth operation of the enterprise, reduction of available current assets, and as a result reduce the cost of their funding, the acceleration of the turnover of current assets, profit maximization of the enterprise while maintaining liquidity.

Originality of research results is to clarify theoretical positions and the development of recommendations on the efficiency of formation, management management of working capital in enterprises of mechanical engineering. Since it is on the working capital depends on the optimal level of liquidity, solvency, and, as a consequence, financial sustainability of the enterprise.

Practical value. The research is aimed at improving the effective formation, management and control of working capital and can be used in machine-building enterprises, taking into account that it depends on the optimal working capital liquidity, solvency and, as a consequence, the financial stability of the company.

Key words: working capital, current assets, the management mechanism, liquidity, return on current assets.

Шестопалова Е.В. ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ОБОРОТНЫМИ СРЕДСТВАМИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ МАШИНОСТРОЕНИЯ

Цель заключается в обосновании теоретических положений эффективности формирования, регулирования и использования оборотных средств на предприятиях машиностроения.

Методика исследования. Теоретической и методологической основой статьи являются фундаментальные положения современной экономической науки, труды отечественных и зарубежных ученых. В процессе исследования применялись методы: анализа и синтеза для изучения объекта и предмета исследования; абстрактно-логический метод – для теоретического обобщения и формулировки выводов; метод группировки – для обработки аналитической информации; причинно-следственных связей, описания, конкретизации, формализации – для определения потребностей предприятий машиностроения по управлению оборотными средствами.

Результаты. В процессе исследования оборотных средств предприятий машиностроения, их состава, структуры, динамики, эффективности использования была проанализирована эффективность использования отдельных видов оборотных активов, а именно обеспечение бесперебойной работы предприятия, снижение объемов свободных текущих активов, и как следствие – снижение расходов на их финансирование, ускорение оборота оборотных активов, максимизация прибыли предприятия при сохранении ликвидности.

Научная новизна результатов исследования заключается в уточнении теоретических положений и разработке рекомендаций по эффективности формирования, регулирования управлением оборотных средств на предприятиях машиностроения с учетом, что именно от оборотных средств зависит оптимальность уровня ликвидности, платежеспособности, и, как следствие, финансовой устойчивости предприятия.

Практическая значимость. Результаты исследования направлены на совершенствование эффективного формирования, регулирования и управления оборотных средств и могут быть использованы в предприятиях машиностроения. Рассмотрено управление денежными средствами, направленное на достижение основных стратегических целей предприятий машиностроения.

Ключевые слова: оборотные средства, оборотные активы, механизм управления, ликвидность, рентабельность оборотных активов.